

Araştırma Makalesi

Türkiye-ABD İlişkilerinde Dönüşen Parametreler

Transforming Parameters In Turkish-American Relations

İsmail Burak KÜNTAY Doç. Dr. Bahçeşehir Üniversitesi, burak.kuntay@bau.edu.tr https://orcid.org/0000-0003-1502-0111
--

Makale Gönderme Tarihi	Revizyon Tarihi	Kabul Tarihi
14.12.2020	10.02.2021	02.04.2021

Öz

Yaşanan S-400, FETÖ, PYD-YPG gibi başlıca ikili sorunlar iç politika ile dış politika anlayışı iç içe geçmiş bir ABD’de gerek yürütme gerekse yasama erkinin politika argümanı olarak göz önüne alınmaktadır. İkili ilişkiler değerlendirilirken yalnızca hükümetler değil yasama organları ve iç dinamikler de hesaba katılmalıdır. Bu sebeple bu çalışmada iç politika ile dış politika argümanları incelenecek ve seçimlere de etkisi tartışılacaktır. Zira bu çalışmada iki ülke arasında yaşanan gelişmelerin önem derecesine dikkat edilerek ikili ilişkilerin geleceğine yaptığı etkinin tartışılması amaçlanmaktadır. Aynı alanda yapılan çalışmaların kapsam açısından yeterli olmayışı araştırmaların konuya geliştirdiği bakış açısını sınırlı kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma içinde yer alan verilerin yoruma açık bir şekilde bağlanması geleceğin kesin bir çerçeve ile okunmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, ABD, Kongre, S-400, Yürütme, Başkanlık Seçimleri

Abstract

The main bilateral issues such as the S-400, FETO, PYD-YPG experience are considered as the policy argument of both the executive and legislative power in the United States, where the understanding of domestic policy and foreign policy is intertwined. When evaluating bilateral relations, legislative and executive bodies and internal dynamics should be taken into account. Thus, domestic and foreign policy arguments will be examined and their impact on elections will be discussed. Because in this study, it is aimed to discuss the impact of the developments between countries on the future by paying attention to the degree of importance. The studies given in the same field are not sufficient in terms of scope limits the perspective that studies have developed on the subject. In this context, a clear connection of the data contained in study to interpretation emphasizes that the future should not be read with a precise framework.

Keywords: Turkey, USA, Congress, S-400, executive, presidential elections

1. GİRİŞ

1. Dünya Savaşı’nın sonrasında yaşanan yıkım ve kayıp neticesinde 2. Dünya Savaşı sonuna kadar tarafsız kalmayı tercih eden Türkiye, jeopolitik konumu gereği savaş süresince tetikte olmuş ve gelebilecek tehditlere karşı diplomatik ilişkileri oldukça hassas bir şekilde yürütmüştür. Savaşın ardından ise, Türkiye Cumhuriyeti’nin oluşum sürecinde kurulan iyi ilişkilerin aksine, Türkiye’ye yönelik en ciddi tehditler Rusya tarafından gelmiştir. Türk Boğazları konusunda çeşitli düzenlemeler ve Boğazlar’da üs isteyen Sovyet Rusya’nın, Türk-Sovyet Saldırmazlık ve

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Küntay, B. 2021, Türkiye-ABD İlişkilerinde Dönüşen Parametreler, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, İ. B., 56(2), 579-597

Tarafsızlık Anlaşması'nı feshetmesi, Türk tarafını Sovyetler'e karşı ciddi bir iş birliği ve ortak arayışına itmiştir. Söz konusu süreçte Sovyet yayılmasından rahatsızlık duyan ve Türkiye'nin rahatsızlıklarının farkında olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Türklerin bu arayışına cevap vererek ikili ilişkilerin gelişmesi adına önemli adımlar atmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası gelişen ilişkiler, Soğuk Savaş döneminde de devam etmiş ve Sovyet tehdidine karşı Türkiye, Truman Planı ve Marshall Yardımları ile ekonomik, askeri ve siyasi anlamda güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte iki kutuplu düzen de son bulmuş, yaşanan liberalleşme ve demokratikleşme hareketlerinin neticesinde uluslararası sistem yeni oluşumları beraberinde getirmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması, birlik üyesi devletlerin başsız kalmasına ve bölgesel kaoslara sebep olmuş, yeni bir güç ve otorite arayışı doğmuştur. Böyle bir siyasi süreçte ekonomik ve askeri anlamda güçlü olan ABD'nin bu vasfı üstlenmesi kaçınılmaz bir sonuç olarak görülmektedir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yaşanan otorite boşluğunun OrtaDoğu'da yarattığı karmaşa ve kaosta Türkiye, sınır güvenliği konusunda büyük endişeler barındırmış ve bölgedeki kaosun atlatılması konusunda hem ABD hem de bölge ülkeleri ile oldukça iyi ilişkiler sürdürmeye çalışmıştır. 11 Eylül saldırıları ile gergin bir döneme giren ilişkiler, 2003 Irak Savaşı sonrasında da nispeten bir soğuma sürecine girmiştir.

Donald Trump'ın iktidara gelmesiyle birlikte Amerikan çıkarlarını ön planda tutan bir siyaset gütmeye odaklanan ABD yönetimi ile Türkiye birçok konuda restleşmeye başlamıştır. Donald Trump ile birlikte gündeme gelen "Amerika'yı Yeniden Harika Yapalım" ve "ÖnceAmerika" söylemleri ABD'yi küreselleşen uluslararası bir sistemin aksine izolasyonist bir atmosferin içerisinde kalmaya itmektedir. Güvenlik anlayışının öneminin her geçen gün arttığı günümüzde bu söylemler, ülkelerin kendilerini yeniden konumlandırmalarına sebep olmuş, Türkiye'nin hem kendi bölgesinde hem de uluslararası arenada çoklu bir diplomatik dil geliştirmesine sebep olmuştur. Özellikle Türkiye'nin Suriye Krizi'nde Rusya ve İran ile masaya oturması, Türk-Amerikan ilişkilerinin gergin bir sürece girmesi için önemli bir dönemeç olmuş, bölgedeki güvenliğini sağlama konusunda kararlı olan Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi satın alması, Kıbrıs Çıkarması'nda bu yana ilk kez Türkiye'yi-ABD ilişkilerinde sert bir kırılma noktası yaşanmıştır.

2020 yılında gelinen son noktada, Suriye Krizi akabinde gelişen terör örgütü PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG'ye askeri yardım meselesi, Rusya'dan S-400 alımı, FETÖ meselesi, ABD tarafından Türkiye'ye uygulanan/uygulanması planlanan kısıtlamalar gibi birçok pürüzlü noktayı içerisinde barındıran Türk-Amerikan ilişkilerinin seyrinin ne yöne gideceği merak konusu olmuştur. Rusya ile Türkiye arasında siyasi ve askeri iş birliği anlamında yaklaşmanın sürdüğü, Türk-Amerikan ilişkileri kapsamında söylemlerin gittikçe sertleştiği, Amerikan iç politikasının dış politikasını bu denli etkilediği bir dönemde ortak bir zemin arayışı taraflar için önemli bir nokta olarak belirmektedir.

Bu noktada, bu çalışma 2. Dünya Savaşı itibarıyla hızla gelişen Türk-Amerikan ilişkilerinin uluslararası sistemdeki değişim ve dönüşüm ile birlikte Amerikan siyasetindeki söylem değişimi, Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak yeniden konumlanması ve güvenlik arayışının yeni ortaklıklara zemin hazırlaması kapsamında ne yöne evrildiğini ve evrilmekte olduğunu sorgulayacak, ikili ilişkilerin geleceğine dair mevcut fırsatlar ve tehditler dahilinde bir çerçeve çizecektir.

2. KLASİK DÖNEM TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ

1827 yılında Rus, İngiliz ve Fransız müttefik donanmasının Osmanlı donanmasını imha etmesi Osmanlı İmparatorluğu'nun batıya karşı bakış açısını olumsuz etkilemiştir (Güler, 2005). Bu devletlere güvenemeyeceğini düşünen II. Mahmut 7 Mayıs 1830'da yapılan Ticaret ve Seyri Sefain anlaşması ile ABD ile ilişkileri başlatmıştır. Yapılan ticaret antlaşmalarının getirdiği kapitülasyonlar sonucu olarak özellikle 1900 ile 1914 yılları arasında ABD vatandaşlığına geçen Ermeniler Osmanlı İmparatorluğu'na geri döndüklerinde ABD himayesinde kabul edilerek yasalardan muaf tutulmuştur (Aydın, 2006). Ermeniler açısından avantajlı olan bu gelişmeler misyoner faaliyetleri hızlandırmış ve özellikle Amerikan Kolejlerinin akademik kadrolarına katılımlarını artırmıştır. ABD ile Ermeniler arasındaki bu ikili

etkileşim durumu 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ile gerilen ilişkiler ile birlikte ve ABD’de yaşayan Ermenilerin baskısıyla Türkiye-ABD arasında sıkıntılı bir süreci doğurmuştur (Laçiner, 2004).

Ancak Cumhuriyetin ilanının ardından Türkiye’nin ABD ile yapmış olduğu ilk antlaşma 17 Şubat 1927 tarihindedir. Bu antlaşmayla, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerde karşılıklı notaların verilmesi ve ikili ilişkilerin yeniden düzenlenmesi konuları üzerinde durulmuştur (Yavuz, 1976). Gelişen ilişkiler neticesinde Lozan Konferansı’nda ABD delegasyonunu temsil eden Joseph C. Grew, ilk Amerikan büyükelçisi olarak Ankara’da göreve başlamıştır. Bunun karşılığında, Kasım 1927 yılında Ahmet Muhtar Bey Washington’a atanarak ABD’deki ilk Türkiye Büyükelçisi olarak göreve başlamıştır (Türkmen, 2012). Bu gelişmelerle birlikte Türkiye-ABD ilişkileri tam anlamıyla başlamıştır.

2.1 Güvenlik Anlayışı

II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni uluslararası sistemde, Türkiye açısından güvenlikle ilgili olarak ortaya çıkan en önemli sonuç, Sovyetler Birliği’nin ABD ile birlikte siyasi arenaya bir dünya gücü olarak çıkması olmuştur. Aynı zamanda Türkiye’nin, Sovyetler Birliği ile sınır komşusu olması Türkiye’nin güvenliğine yönelik ilk ciddi tehditlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu yıllardan itibaren Sovyetler Birliği ile dostane ilişkiler içerisinde bulunmuştur. Savaş sona ermeden Sovyetler Birliği, Türk Boğazlarının güvenliği ve yönetimi konusunda Türkiye aleyhine öneriler getirmiş, bu durum, Türkiye tarafından reddedilmiştir. 1925 tarihinde imzalanmış olan Türk-Sovyet Saldırmazlık ve Tarafsızlık Antlaşması, 19 Mart 1945 tarihinde Sovyetler Birliği tarafından tek taraflı olarak feshedilmiştir (Gönlübol & Ülman, 1989). Sovyetler Birliği’nin boğazlardaki talebinden sonra Doğu Anadolu’dan da toprak istemesi üzerine Türkiye, Sovyetler Birliği’ne karşı yeni güvenlik arayışlarına yönelmiştir (Harris, 1972).

Türkiye, savaştan sonra güvenlik kaygıları sebepleriyle Batı’ya yönelmiştir. Ancak, bu durum tek taraflı bir eylem olmamıştır. ABD de kendi güvenliği için Türkiye’nin güvenliğine önem vermiştir. Bu yüzden, iki ülke arasındaki iş birliğini arttırmak için önemli adımlar atmıştır (Athanassopoulou, 1999). ABD, Sovyetler Birliği’nin savaş sonrası Avrupa’da izlediği politikalar neticesinde artık iş birliği yapılamayacağı sonucuna varmıştır.

ABD yönetimi, Sovyetler Birliği’nin yayılmasından duyduğu endişe doğrultusunda bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin ilki 1947 tarihinde yayınlanan Truman Doktrini’dir. Bu doktrin bir anlamda Sovyetler Birliği’ni durdurma politikasıydı. Sovyetler Birliği’nin, Türkiye ve Yunanistan’a yönelik davranışları sonucunda ABD yönetimi bu ülkelere askeri yardımda bulunmuştur. Truman Doktrini’nden sonra başlayan askeri yardım 1948 tarihli Marshall Yardımı’na Türkiye’nin de dahil edilmesiyle devam etmiştir (Armaoğlu, 2004).

2.2 Soğuk Savaş Dönemi Parametreleri

II. Dünya Savaşı, ayrı dünya görüşlerine rağmen Batı ile Sovyetler Birliği’ni birlikte mücadele etmeye mecbur etmiştir. 1947 yılından sonra bu iş birliği yerini tedirginliğe bırakmıştır. Sovyetler Birliği, doğusunda ve batısında yayılma politikaları takip etmeye başlamıştır. Bu yayılma politikalarına karşı, ABD’nin Truman Doktrini ve Marshall Planı’nı uygulaması üzerine Sovyetlerin peyk ülkeleri ile 1947’de Kominform’u kurması Doğu Bloğu’nun resmen ortaya çıkmasına yol açmıştır. Buna karşılık olarak 1949 yılında Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) kurulmuştur. ABD’nin NATO’yakaratılmasıyla birlikte, batı bloğu doğu bloğunun karşısına çıkmıştır (Sarıay, 1988).

1963 yılında Kıbrıs Türk toplumuna karşı gerçekleştirilen kapsamlı saldırılar ve planlı ayrırımcılık kampanyası Kıbrıs Türk tarihine “Kanlı Noel” olarak geçmiştir. Bu ayrırımcılık “Akritas Planı” ile ilişkilendirilmiş ve Türklerin kamu kurumlarından uzaklaştırılması, yerleşik Kıbrıs Türklerinin yerinden edilmesi gibi sistematik çalışmaları içermiştir. 1963 "Kanlı Noel" olaylarından sonra, 27 Aralık 1963’e üç garantör ülkenin askerlerinden oluşan bir "Barışı Koruma Kuvveti" oluşturulmuştur. Bu çerçevede İngiliz generalin yeşil bir kalemle harita üzerinde çizdiği bir çizgi

ile Lefkoşa 30 Aralık 1963'te ikiye ayrılmıştır. Bu tarihten itibaren bu sınır “Yeşil Hat” olarak adlandırılmıştır. (T.C. Dışişleri, 2020), 1964 yılında Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde uluslararası masaya getirilen Kıbrıs meselesinde ABD’nin Türkiye’ye göndermiş olduğu Johnson Mektubu’nun yarattığı olumsuz etki Türkiye’nin yalnız kalmasına sebep olmuştur. Bu durum da Türkiye’nin yeni arayışlar içerisine girmesine yol açmıştır. Johnson Mektubu, Türk dış politikasında dönüm noktası denilebilecek bir değişime sebep olmuştur (Sander, 1979).

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle ABD-Türkiye ilişkileri daha da gelişmiştir. Bu sonucun oluşmasında yeni dönemde hem ABD’nin hem Türkiye’nin beklentileri bu durumu belirleyici etken olmuştur (Bal, 2004). 1991 Yılında Sovyetler Birliği’nin dağılması dönemin ABD Başkanı George H. W. Bush’un ifadesiyle oluşan “Yeni Dünya Düzeni”, 1990’lar boyunca Türkiye ve ABD arasındaki ilişkilerin farklılaşmasına ve yeni düzene uyum sağlayarak “stratejik ortaklık” seviyesine gelmesine ivme kazandırmıştır. İlişkilerin olumlu istikameti Türkiye’de sık sık değişen hükümetlerden bağımsız olarak varlığını sürdürmüştür. Türkiye ve ABD her dönem birbiri için önemli bir konumda olmuştur. (Uzgel, 2002).

3. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DEĞİŞEN PARAMETRELER

3.1 Soğuk Savaş Sonrası Değişkenler

Soğuk Savaş dönemindeki uluslararası sistem, iki kutuplu kuvvetler dengesi üzerine kurulmuştur. Bu dönemde, her şey ABD ve SSCB’nin siyasal, ideolojik ve ekonomik rekabeti çerçevesinde şekillenmiştir. ABD ve SSCB kendi alanlarını kurarak birbirlerinin alanlarına olabildiğince karışmamışlardır (Bull, 1979).

Soğuk Savaş’ın sona ermesi, daha önceden var olan ve dünya üzerindeki etkileşimlerin devlet merkezli olmasını sağlayan çerçevenin ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Bu durum küreselleşmenin etkilerinin daha hızlı görülmesi bakımından önemlidir. Devlet dışındaki aktörlerin birbirlerinden daha hızlı ve kolay şekilde etkileşim halinde olmaları, yeni dönemde farklı alanlardaki birçok değişimin aynı anda meydana gelmesine neden olmuştur. 1990’lar ve sonrasına, SSCB’den boşalan alanın demokratikleşme ve liberalleşme hareketlerinin doldurulması, ekonomik entegrasyon süreçlerinin yaşanması, göç hareketlerinin hız kazanması ve beraberinde getirdiği hızlı sosyal değişimler, kimliksel ve kültürel bir uyanışın gerçekleşmesi gibi durumlar damgasını vurmuştur (Morse, 1976).

3.2 Bölgesel İttifak Anlayışı

1990’da Irak’ın Kuveyt’i işgali, 1991’de SSCB’de gerçekleşen darbe ve ardından Aralık 1991’de SSCB’nin dağılması Türkiye’nin stratejik önemini tekrar gündeme getirmiştir (Uzgel, 2002).

SSCB tehdidi ortadan kalktıktan sonra, Türkiye üç sebepten dolayı ABD ile ilişkilerini yine yoğun bir şekilde devam ettirmiştir. Birincisi, Soğuk Savaş sonrası dönemde doğu bloğunun yıkılmasıyla ortaya çıkan belirsizlik ortamı ve otorite boşluğunu Türkiye, ABD’nin yardımıyla bertaraf edebilirdi. İkinci nedeni, Türkiye’nin dış politikasını iki kutuplu dünya düzeninde batı bloğunun önceliklerini göz önünde bulundurularak ve bu bloğun lideri durumundaki ABD’nin siyasi ve askeri öncelikleriyle uyumlaştırmaya çalışarak oluşturmuş olmasıydı. Üçüncüsü ise, Soğuk Savaş’ın son yılları ve yeni dünya düzeninin ilk yıllarının Türkiye’nin büyük bir iktisadi dönüşüm yaşadığı dönemle örtüşmesinden kaynaklanmaktaydı (Erhan, 2004).

Irak-İran Savaşı’nda Türkiye taraflı tarafsızlık politikası sürdürmüştür. Türkiye, müttefik güçlerle birlikte davranarak Irak’ın desteklenmesine yardımcı olmuştur (Dedeoğlu, 2008). 1987 Temmuz ayında, Irak ve İran, savaşa rağmen karşılıklı olarak sürdürdükleri ilişkileri kesince menfaatlerinin korunması açısından Türkiye’nin Tahran ve Bağdat büyükelçiliklerini bırakmışlardır. Irak-İran Savaşının çıkması, ABD’yi, ilk defa Ortadoğu petrolleri bakımından bir tehlike ile karşı karşıya bırakmıştır (Armaoğlu, 2004). İran- Irak Savaşı ile yeni bir dönem gündeme gelmiştir. Bu savaşta, Türkiye dış politikada başarılı adımlar atmış ve her iki ülkeyle de ilişkilerini bozmamıştır. Türkiye’nin İslam devrimine rağmen İran’la ilişkilerini devam ettirmesinin nedenlerinden biri de

savaşın, Türk ticaretini artırması olmuştur (Olson, 2005). Bunu yaparken de, ABD ve Batı ile olan ilişkilerini de aynı biçimde korumaya özen göstermiştir (Arı, 2009).

3.3 Mevcut Düzen Analizi

ABD 11 Eylül 2001’de El-Kaide terör örgütü tarafından İkiz Kuleler’e gerçekleştirilen saldırılar sonrasında, artık dünyayı yeniden şekillendirme ve yeni düzeni kurma adına süper güç olmuştur. Dünyaya demokrasi ve özgürlüğü yaymayı dış politika hedefi olarak benimsemiştir. Amerikalı düşünürler, Soğuk Savaş’ın kazanılmasının nedenini, demokrasi idealinin başarısı ve komünizm idealinin çöküşü olarak göstermişlerdir (Bostanoğlu, 2004).

11 Eylül olayları ve ardından 2008’de başlayan ve hala derinleşerek devam eden küresel ekonomik krizin yarattığı sarsıntılar, batının birkaç asırdır süren dokunulmazlık büyüsunü bozmuştur. (Akgün, 2012). Bunun neticesinde ABD ise, 11 Eylül saldırılarından sonra ülkeleri tehlikeli ve dost ülkeler olmak üzere iki kategoride değerlendirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda, 2002 Eylül’ünde ilan ettiği “Bush Doktrini” ile geliştirilen yeni “Ulusal Güvenlik Stratejisi” Amerika’nın kendisini tehdit altında hissettiği her durumda saldırıya geçme hakkı olduğunu savunmuştur (Arı, 2004).

4. ABD’DE İÇ SİYASETİN DİNAMİKLERİ

İç siyaset, bir hükümetin ülkenin kendi içindeki mevcut sorunlarını ve ihtiyaçlarını ele almak için uyguladığı planları ve eylemleri ifade etmektedir. Çevre, enerji, kamu güvenliği iç siyaset olarak kabul edilmektedir ancak çoğu kamu politikasının küresel etkileri de vardır. ABD’nin iç siyaseti federal hükümet tarafından genellikle eyalet ve yerel yönetimler ile birlikte istişare edilerek yürütülmektedir.

4.1 Dış Politikanın Etkileri

ABD’de dış politika yapımı ve karar alma mekanizmalarını etkileyen temel faktörler ABD Başkanı, kabinesi ve Kongre’dir (O’Connor, Sabato, & Yanus, 2016). ABD’de, Dışişleri Bakanlığı, ABD dış politikasının geliştirilmesine ve uygulanmasına ABD Başkanı ve Kongre Başkanı’nın istişaresi ve onayı ile önderlik etmektedir. Dış politikada karar alma süreçlerinde çoğu zaman dönemin iç siyaseti sebebiyle karşılaşılabilecek tepkiler de göz önünde bulundurulurken kararlar alınmaktadır.

Yakın tarihte dış politikanın iç politikaya etkisini anlamak adına 1965 yılında başlayan ve 8 yıl süren Vietnam Savaşı’nı incelemek yerinde olacaktır. Öyle ki bu savaş yüzünden Amerikan halkı nezdinde öyle büyük destek yitirilmiştir ki ABD’nin o dönemki Başkanı Lyndon B. Johnson ikinci dönem seçilmek üzere bir sonraki hakkını kullanmaktan çekinmiştir ve aday olmamıştır (Ataöv, 2009). Özellikle ABD’nin Soğuk Savaş sonrası ve 9/11 sonrası dış politikaları da, iç siyasetin yurtdışındaki eylemlerini nasıl şekillendirdiğine dair örneklerle doludur. George W. Bush, göreve geldikten sonra, dış politika planlarını tamamıyla desteklemeyen bir halk ve Kongre ile karşı karşıya kalmıştır. Aynı şekilde bölünmüş bir Kongre, yeni yönetimin eylemlerinin çoğunda belirgin olan tek taraflılık konusunda şüpheciliği de dile getirmiştir. 11 Eylül, en azından bir süre için tüm bunları değiştirmiştir. Kongre’nin eleştirileri azalmıştır ve Başkan’ın gündemi için kamu desteği artmıştır. Bununla birlikte, 2003 yılının başlarında, gelgitler bu kez Irak ile savaş şeklinde tezahür etmiştir. Irak’taki ilk başarı bazı olumlu tepkiler getirirken, Irak’taki yeniden yapılanma çabaları gecikmiş, iç muhalefet ve mezhepsel şiddet arttıkça bu etki aşınmaya başlamıştır. Ayrıca, ABD’nin kayıpları arttıkça, halkın desteği de azalmaya başlamıştır. Başkan Bush, Irak’ta “sürecin devam etmesi” politikasına devam ederken, Amerikan halkı 2006 Kongre seçimleriyle yönetimin yaklaşımına olan tepkisini belli etmiştir (McCormick, 2018). Yakın tarihi incelemek gerekirse, Ocak 2017’de Donald Trump başkanlık koltuğuna oturduğunda başkanlık kampanyasında dile getirdiği hususlarla ABD iç ve dış siyasetini farklı bir boyuta taşımaya başlamıştır. Obamacare¹, yasadışı göçün engellenmesi, ekonominin iyileştirilmesi, İran ile

¹ Obamacare: ABD Başkanı Barack Obama döneminde oluşturulan sağlık sigortası reformudur

yapılmış olan P5+1 nükleer anlaşması, ABD'nin Ortadoğu politikası, Meksika sınırına duvar örülmesi fikri ve vergilere dair düzenleme vaatleri Trump'ın dile getirdiği başlıca konular olmuştur.

2016 ABD Başkanlık Seçimlerine Rusya'nın müdahalesi iddiası üzerine açılan soruşturma ile Trump iç siyasette çok zor zamanlar yaşamış, hatta azledileceğine dair yorumlara maruz kalmıştır. İç siyasette yaşamış olduğu bu zor zamanlar ve üzerindeki baskı da zaman zaman dış politikadaki kararlarını etkilemiştir.

Özellikle ABD'deki hatırı sayılır Evanjelist nüfus Donald Trump'ın Aralık 2016'da Türkiye'de tutuklanan Rahip Andrew Brunson meselesini dış politikaya taşımasında çok büyük bir baskı unsuru olmuştur. Rahip Brunson'ın Türkiye'de tutuklu olması sebebiyle ABD Kongresi'nde Türkiye'ye karşı olası yaptırımların uygulanabileceği pek çok tasarı masaya gelmiş ve bu durum ABD Başkanı Trump'ın ve Başkan Yardımcısı Mike Pence'in bizzat söylemlerine yansımıştır. Tutuklanma kararının bu kadar büyük tepki almasının en önemli sebebi Pence'in Rahip Brunson'un bağlı olduğu evanjelist kiliseye üye olmasından kaynaklanmaktadır (Mahler & Johnson, 2016).

Diğer bir önemli sebep ise söz konusu dönemde yaklaşan ara seçimler olmuştur. ABD Kongresi'ndeki pek çok temsilci ve senatör evanjelistlerin isteklerini kendi politik çıkarları doğrultusunda göz önünde bulundurmıştır. Brunson Meselesi, rahip Ekim 2018'de serbest kalana dek hem ABD'nin hem Türkiye'nin iç ve dış politikalarını uzun bir dönem etkilemiş, ikili ilişkilerin uzun bir dönem gergin kalmasına sebep olmuştur.

İran ile olan ilişkilere bakıldığında ise Trump henüz başkanlık kampanyasını yürütürken Barack Obama döneminde imzalanan P5+1 Anlaşması'ndan çekileceğini dile getirmiş ve Obama'nın izlediği Ortadoğu politikasını şiddetle eleştirmiştir. Nitekim Donald Trump'ın başkanlık koltuğuna oturduktan sonra kabine üyelerinde yapmış olduğu ani değişiklikler ve radikal politikalarını uygulama sürecinde yaşadığı zıtlıklar, Trump'ı "yakın çalışma ekibinde en kısa sürede en fazla değişiklik yapan" başkanlardan biri olarak kayıtlara geçirmiştir (Çopur, 2019). Bu hususlar ve Rusya'nın seçimlere müdahalesi soruşturması Trump'ın güvenilirlik oyunun çok düşük kalmasına sebebiyet vermiş ve bu durum dış politikaya yönelmesine sebep olmuştur. Netice olarak Trump, dış politikada aldığı kararlar sonrası iç politikada biraz da olsa rahatlamıştır.

4.2 Başkanların Seçilme Faktörleri

ABD anayasası başkan adaylarının, ABD vatandaşı olarak doğmasını, en az 35 yaşında olmasını ve ABD'de en az 14 yıl yaşamış olmasını gerektirmektedir. Bu şartlara uyan kişiler başkan adaylığına başvurabilmekte ve kampanya komitelerini Federal Seçim Komisyonu'na kaydettirebilmektedir (O'Connor, Sabato, & Yanus, 2016). Bundan sonra adayların adlarını her eyalette seçim pusulalarına yazdırması gerektirmektedir. Böylece adayın ismi seçim pusulalarına yazılmaktadır ve resmileşmektedir. Adaylığı resmileşen adayların para toplaması gerekmektedir. Başarılı bir seçim kampanyası çok büyük bir bütçe gerektirmektedir.

Örneğin 2016 başkanlık seçimlerinde Demokratların adayı Hillary Clinton seçim kampanyası için 585 milyon dolar bağış toplarken Donald Trump 350 milyon dolar bağış toplamıştır. ABD Seçim yasası gereği bu para yalnızca kampanya ile ilgili harcamalara kullanılabilir. Görüldüğü üzere en yüksek bağışı toplayan ile başkan seçilen arasında bir korelasyon bulunmamaktadır. Ancak 2020 yılında gerçekleştirilen kampanyalarda seçimin resmi kaynaklarca ilan edilen galibi Joe Biden 1 milyar doların üzerinde bir rakama ulaşırken Trump 784 milyon dolar toplamıştır (FEC, 2020). Gerek Cumhuriyetçiler gerekse Demokratlar önceki seçime nazaran harcamalarını da bağışlarını da yaklaşık iki katına çıkarmıştır. Bu da rekabetin mali boyutunu gözler önüne sermektedir.

4.3 Başkanlık Yarışlarında Yürütülen Kampanyalar

ABD Başkan adayları, kampanya giderlerini karşılamak amacıyla kamusal bir finans sisteminden 1976 yılından beri faydalanmaktadırlar. 2000 yılındaki seçimlere gelinceye kadar başkanlığa aday

gösterilen tüm adaylar, belirli bir miktardan daha fazlasını harcamama sözü karşılığında devletten kaynak olarak bu sisteme dahil olmuştur. Bu sistem, getirilen harcama kısıtlamasının çok düşük olduğu ve söz konusu tutarın büyük adayların özel kaynaklar yoluyla toplayabileceği miktarın çoğu zaman altında kalacağı düşünülmesi sebebiyle adaylar açısından çekiciliğini giderek kaybetmiştir. Bunun sonucunda, yakın dönemdeki bazı başkan adayları kamu kaynaklarından yararlanmak yerine kampanyalarına maddi kaynak sağlamak amacıyla bağış toplama yoluna gitmişlerdir (USEmbassy, 2016).

Federal yasalar, maddi kaynaklarını kendileri toplayan başkan adayları için nasıl ve kimlerden bağış toplayabilecekleri hususunu ve bağış miktarını hükme bağlamıştır. ABD yasalarına göre aynı zamanda herhangi bir adaya kimin katkı sağladığı kamuoyu tarafından öğrenilebilmektedir. Bir başkan adayı, siyasi komite adı verilen bir kampanya kuruluşu kurmalı ve söz konusu kuruluşu da Federal Seçim Komisyonu'na kaydettirmelidir. Kaynaklarını kendileri toplayan adaylar binlerce bağışçı bulmak zorundadır (Referans ataması yapıldı.).

Daha önce herhangi bir askeri ya da bürokratik bir görevde bulunmamış ve siyasette deneyimi olmayan iş adamı Donald Trump başkanlık kampanyasına başladığından itibaren kampanyasını yoğun ve net bir şekilde “Amerika’yı tekrar büyük yapacağız” sloganı üzerine oturtmuştur ve ABD’yi yeniden güçlendirecek kişi olarak kendini konumlandırmıştır. Diğer bir taraftan Demokrat Parti’nin başkan adayı Hillary Clinton ise başkanlık kampanyasını “Birlikte daha güçlüyüz” teması üzerine oturtmuştur. Clinton kampanyası sırasında daha çok dış politika vaatleriyle gündeme gelmiş ve Trump’ın aksine Ortadoğu konusunda ABD’nin daha müdahaleci olabileceğine dair bir izlenim vermiştir (Referans ataması yapıldı.).

ABD Başkanı Donald Trump, 2016 Başkanlık Seçimlerindeki vaatlerinden bir kısmını yerine getirmiştir kalanı ise henüz askıda beklemektedir. ABD’nin güney sınırına, Meksika’ya masraflarının Meksika tarafından karşılanacağı bir duvar dikmek Trump’ın başlıca söylemlerinden biri olmuştur. Ancak, ABD Kongresi’nde Demokratların şiddetle karşı çıkması sebebiyle bu durum hala askıda bulunmaktadır. Ayrıca, ABD’nin büyümesine sekte vurduğunu düşündüğü Paris İklim Anlaşması’ndan Başkan olması takdirde çekileceğini dile getirmiş ve bu vaadini yerine getirmiştir. Ortadoğu’daki ABD askerlerini ülkeye geri getirmek vaadini ise kısmen yerine getirmiştir.

4.4 ABD Seçim Analizleri

George W. Bush yönetiminden sonra Başkanlık koltuğuna Barack Obama’nın geçişi, Türk-Amerikan ilişkilerinin düzeleceği beklentisini yaratmıştır. Ancak Obama Dönemi Türk-Amerikan ilişkileri de beklenen sonucu vermemiş ve ilişkiler; Suriye meselesi, FETÖ meselesi, PYD/YPG’ye yapılan silah yardımları gibi pek çok hususta tekrar tekrar gerilime sebep olmuştur. 2016 Kasım ayında başkanlık koltuğuna Trump’ın geçişiyle birlikte ilişkilerin daha müspet bir halde seyredeceği konusunda kamuoyunda büyük bir algı oluşmuştur. Lakin Trump başkanlığının ilk iki yılında Türk-Amerikan ilişkileri; ABD’nin İsrail Büyükelçiliği’nin Tel Aviv’den Kudüs’e taşınması kararı, PYD/YPG’ye devam eden silah yardımları, vize krizi, Rahip Brunson meselesi, FETÖ meselesi, S-400’ler ve Türkiye’nin F-35 programından çıkarılması ve ABD yönetiminin yaptırımlarla tehditvari yaklaşımları sebebiyle daha da gergin bir dönem yaşamıştır.

ABD’nin Suriye’de YPG ile yaptığı ittifaka karşı Türkiye, ülkenin bekası adına her zaman tepkisini ortaya koymuştur. Bu noktada ABD ile yaşanan bu anlaşmazlık sadece iktidar partisinin tavrı olarak kalmamıştır. Türkiye’nin diğer siyasi aktörleri için de kabul edilemez olarak görmüştür.

Ayrıca, ABD’nin başkanlık seçimleri kadar Kongrenin temsilcileri ve senatörlerinin belirlendiği ara seçimleri de bir o kadar Türk-Amerikan ilişkilerini etkilemektedir. Başkan Trump, 2018 ara seçimlerinde Senato da olmasa bile Temsilciler Meclisi’nde kendi partisinin çoğunluğunu kaybetmiştir ve ABD’de kullanılan tabir ile “topal ördek” konumuna düşmüştür. ABD Başkanı, eğer kongrenin iki ayağında da kendi partisinin çoğunluğuna sahip ise uygulamayı hedeflediği

hususlar konusunda çoğunlukla sıkıntı yaşamaz. Ancak, şu anda olduğu gibi kongrenin bir kanadını kaybetmiş bir ABD Başkanı hedeflediği politikaları kolaylıkla uygulayamayabilir. Örneğin, Trump her ne kadar son dönemde Türkiye ile olan ilişkilerinde yaptırım uygulanmayacağı izlenimini veren söylemlerde bulunsun da ABD Kongresi'ndeki mevcut yaptırım baskısı ona bu yaptırımları bir noktada uygulatabilir.

5. TRUMP SONRASI DEĞİŞENLER

2016 Başkanlık seçimi yarışlarında partisinin adayı dahi olması beklenmeyen Donald Trump'ın, seçimi kazanması büyük sürpriz olmuştur. Trump, oval ofisi devraldığı günden bugüne uyguladığı politikaları ve söylemlerini tek bir ray üzerine oturtamamıştır.

Trump'ın yarattığı bu kargaşa ortamı yalnızca karşı parti ya da uluslararası kamuoyu için değil kendi atadığı kabine üyeleri için de geçerlidir. Trump'ın 2020 yılının sonlarına gelirken “A Takımı” başkanlığı süresince %91 oranında değişmiştir (Tenpas, 2020). Bu isimlerin arasında direkt olarak dış politikasına etki eden Dışişleri Bakanı Rex Tillerson ve Savunma Bakanı Jim Mattis gibi isimlerin olması önemli noktalarda devlet politikasını tek yönlü olmaya götürmüştür. Ulusal Güvenlik Danışmanı, Basın Sözcüsü ve bazı Özel Temsilcilerin tekrar eder şekilde yenilenmesi Trump'ın kendi görüşlerini paylaşmayan çalışma arkadaşlarıyla yaşadığı huzursuzlukları basının bir malzemesi haline getirmiştir.

Trump'ın Eski Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton'un çıkarmakta ısrar edip Beyaz Saray tarafından bilgi sızdırma ifadesiyle suçladığı The Room Where It Happened adlı kitabıysa bu anlaşmazlık ve uyumsuzlukların en belirgin örneklerinden birisidir (ref.) . Bu isimlerin kimi zaman yılı dolmadan değişiyor olması Ortadoğu, Asya ya da Avrupa Birliği politikalarının uygulamada gecikmeye dönüşmesine yol açmıştır.

5.1 Söylem Değişiklikleri

Donald Trump henüz seçim kampanyasını yürütürken başlatmış olduğu “Önce Amerika” ve “Amerika'yı Yeniden Harika Yapalım” söylemleriyle özellikle Obama döneminde atılan adımları eleştiren ve bunların tersine adımlar atmayı planlayan bir izlenim oluşturmuştur. Amerika'yı birinci öncelik haline getirme düşüncesinin altında uluslararası sorunlara karşı ABD'nin yükünü hafifletmek ve bazı noktalarda bu yükü sıfıra indirmek yatmıştır. Özellikle, Obama'nın büyük çabalarla oluşturduğu İran açılımının yapılan en büyük hatalardan biri olduğunu savunmaktadır. Bir yandan Rusya ile olan ilişkilerde temkinli davranırken diğer taraftan İran konusunda agresif ve eyleme geçmeyi zorunlu kılan söylemlerde bulunmuştur. İran'ı Ortadoğu bölgesinde müttefikleri ile ortak düşman belirlemek Trump'ın stratejisi için olmazsa olmaz bir noktaydı. Bu alanda Obama döneminde ilişkilerin zayıfladığı İsrail ve 11 Eylül saldırılarında yaşanan hadiselerden sorumlu tutulmaya kadar götürülen Suudi Arabistan, ABD'nin Trump sonrası beyanlarında Ortadoğu'daki en büyük stratejik partnerleri konumuna gelmişlerdir.

Veliaht Prens Muhammed bin Selman (MbS) ile kurulan sıkı ilişkiler İran'a karşı İsrail ve Suudi Arabistan'ı İran'a karşı ortak bir strateji üretip buna sözde de olsa bağlı kalmayı sağlamıştır. Trump'ın ABD askerlerini sahada kullanmama vaadi için en önemli noktalardan biri orada ABD adına savaşacak müttefikler olmasıydı. Bu bağlamda Suudi Arabistan ile 350 milyar \$ gibi tarihin en büyük silah anlaşmalarından birini imzalayan Donald Trump, yalnızca ticaret başarısına değil aynı zamanda İran üzerinde baskı kurmak adına da önemli bir hamle yapmıştır.

Bu bağlamda Trump seçim kampanyası dönemi boyunca ortaya koyduğu eleştirel yaklaşımı başkanlığı döneminde önemli stratejik noktalarda politikalarına yansıtmayı başarmıştır.

5.2 Politika Değişiklikleri

Donald Trump'ı önceki ABD Başkanlarından ayıran birçok özellik bulunmaktadır. Bunlar yalnızca Trump'ın kariyeri, politik geçmişi ya da atmayı hedeflediği adımlardan ibaret olmayıp bu adımların uygulaması sırasında kamuoyundan alınan reaksiyonları da kapsamaktadır. Bu

bağlamda ABD’de uzun yıllardır devam etmekte olan kamuoyu anketleri başkanların politikalarının halk nezdinde durumunu gözler önüne sermekte önemli bir ölçüttür. Bir çeşit güvenoyu anlamına gelen bu anketlerin sonuçlarına baktığımızda Obama’nın ilk 100 gününde yakalamış olduğu güven yüzdesi 65 dolaylarındayken, Trump yüzde 41’de kalarak son 70 yılın en düşük puanlı başkanı olmuştur (The American Presidency Project, 2017).

İç politikada ana gündem maddesi olarak her zaman ekonomiyi ön planda tutan Trump, dış politikada da doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomiye yönelik adımlar atmıştır. Öncelikle üretim yapan şirketlerin ABD ekonomisine vergi dolayısıyla katkıda bulunması ve bu sayede işsizliğin azalmasını sağlamak adına Çin ve Meksika gibi ülkelerden getirilecek olan ürünlere ekstra vergiler uygulanması kararını vermiş, serbest ticareti geniş çapta destekleyici nitelikteki Trans-Pasifik Ortaklığı) TPP ve Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı TTIP anlaşmalarını hayata geçmeden ortadan kaldırmıştır. Bunlar yerine ikili anlaşmalarla ABD’nin çıkarlarını her zaman daha üstte tutmaya önem veren Donald Trump, karşılaştığı tepkilere rağmen ekonomide önemli bir başarı kaydetmiştir. Bu başarısı halk nezdinde de onaylanmış olacak ki kamuoyu anketlerinin ekonomi politikaları alanında müspet rakamlarda seyri mümkün olmuştur (Real Clear Politics, 2020). 2020 yılında ise COVID-19 ve diğer etkenlere bağlı olarak oluşan ekonomik sıkıntılar, işsizliğin artması ve halk içindeki ırkçılık konusunun şiddetle meydanlara dökülmesi Trump’ın en güvendiği alan olan ekonominin ivmesinin düşmesine neden olmuştur. Yarıştığı rakibine karşı Ocak ayında üstün bir durumdayken işsizliğin Nisan ayında %14.6’ya ulaşması başkanlık yarışında belki de Trump’ın kapatamayacağı bir fark yaratılmasına neden olmuştur (Real Clear Politics, 2020).

Bunların yanında, Amerikan politikası için önemli bir husus olan geçmişte görev almış başkanlar döneminde diğer ülkelerle kurulan mevcut ilişkilerin korunması mevzusu, Trump ile birlikte bu ilişkilerin ABD yararına revize edilmesi ya da yeniden kurulması şeklinde uygulanmaya başlanmıştır. ABD’nin uluslararası anlaşma ve organizasyonlardan yeteri kadar fayda görmediğini defalarca dile getiren Trump, buna uygun olarak müttefiklerinin elini taşın altına daha fazla sokmasını istemiştir. Ayrıca Trump, Meksika ile ABD arasına örülmesi planlanan duvar fikriyle çareyi iç politikada arasa da NATO harcamaları konusunda müttefiklerine verdiği mesaj yerine ulaşmıştır. Ortadoğu politikasında ise müttefiklerine “Bizden silah almazsanız, savunmasız kalırsınız” ifadesini açıkça kullanıp Suudi Arabistan, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri’ne uzun vadede uyarıda bulunmuştur.

İsrail ile ilişkilerine de özellikle dikkat eden ve her zaman bunu dile getiren Trump’ın, Obama döneminde hasar almış ilişkileri restore ederek müttefikinin uzun yıllardır beklediği, 1995 yılında onaylanan ancak kendi dönemine değin her başkanın ertelemeyi seçtiği ABD Büyükelçiliği’nin Tel-Aviv’den Kudüs’e taşınması kararı, dış politikada attığı en önemli adımlarından biri olmuştur. Bununla birlikte Kudüs’ü resmi olarak İsrail’in başkenti kabul etmesi Birleşmiş Milletler nezdinde tepki bulsa da ABD’nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ndeki daimi veto oyu bu tartışmaları başlamadan bitirmiştir.

5.3 Seçim Faktörü Analizi

2016 Seçimleri, ABD seçmeni açısından önceliklere karar verme aşaması olmuştur. Seçmen ya önceki Başkan Obama’nın politikalarına harfiyen devam edecek olan bir eski Dışişleri Bakanı ve First Lady’i seçecekti ya da eskiyi tamamen rafa kaldıracak olan iş adamı Donald Trump’ı seçecekti. Trump, başkanlık yarışında ilk sürprizini kazanma şansı en düşük adaylardan biri olmasına karşın Cumhuriyetçi Parti’nin ön seçimini kazanarak gerçekleştirmiştir. ABD’nin geleneksel politik retoriğinin dışına çıkarak özellikle ekonomi ve işsizlik alanında halka duymak istediklerini söylemesi Trump’ın en belirleyici noktalarından biridir. "Trump başkanlık seçimlerinde rakibinden popüler oy olarak daha az oy elde etmiş ancak kazanması gerektiği kadar elektoral oy alarak son Cumhuriyetçi Başkan Bush’un elde ettiği başarıdan daha yüksek bir elektoral oy farkı ile Beyaz Saray’a gitmiştir" şeklinde düzenlenmiştir. Kampanya süresince uygulamış olduğu ABD’yi gereksiz dış müdahalelerden uzak tutma vaadi, ekonomi ve işsizlik üzerine vaatleri ile birleştirildiğinde adeta seçim zaferinin formülünü vermiştir. Öyle ki

başta kadınlar sonrasında ise ülkedeki pek çok azınlık grubun eleştiri oklarının hedefi olan Trump, güvenini kazandığı seçmenin ne eylemlerden ne de tepkilerden rahatsız olmamasını sağlamıştır. Özellikle göç konusundaki söylemlerinin Latin Amerikalı seçmenin tepkisini çekmesi beklenirken Florida gibi göçmen ağırlıklı bir eyalette zafer kazanması yerleşik Latin Amerikalıların Trump ile hem fikir olabileceğinin sinyallerini vermiştir.

Özetle seçmen Amerika'nın önceliklerini her zaman olmazsa olmaz olarak niteleyecek, devletin fayda sağlayamadığı noktalardan kaçınacak, ekonomiyi rahatlatacak, üretimi içeri çekecek, kayıt dışı çalışmayı önleyerek işsizliği azaltacak, yasadışı göç konusunda sert adımlar atacak bir başkan istemiştir.

Uluslararası kamuoyunda ise bu tutumun nasıl karşılandığı Trump için çok önemli olmamış, ayrılmayı hedeflediği tüm çok taraflı anlaşmalardan çekilmiş, istediklerini yeniden müzakereye açmıştır. Paris İklim Anlaşması bunlardan en masumu olarak görünse de ülke içinde bu anlaşmanın getirebileceği regülasyonlardan zarar görebilecek üretici kesimini memnun etmiş görünmektedir.

6. TÜRKİYE'NİN 2000 SONRASI ABD'YE BAKIŞ AÇISI

6.1 S-400 Meselesi

1960'lardan bu yana Türkiye, balistik füze tehdidi altındadır. FROG ve SCUD tipi füzelerin yaygınlaşmaya başladığı 1960'lar itibarıyla Irak, Suriye ve Sovyetler Birliği ülkelerinin orduları bu füzelerle donatılmıştır. 1980 itibarıyla ise İran ve Irak füze teknolojilerini geliştirmeye büyük önem vermiş; Kuzey Kore, Rusya ve Libya'nın sağladığı teknik destek ile kendi füze sistemlerini geliştirmeye başlamışlardır. Nitekim, Körfez Savaşı'nda Irak, çok sayıda balistik füze kullanmış ve bu füzeler Patriot hava savunma bataryaları tarafından önlenmiştir. Bölgede yaşanan bu tansiyon hava savunma sistemine sahip olmayan Türkiye'nin ivedilikle tedbir geliştirmesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur. Ancak bu dönemdeki birçok girişim sonuçsuz kalmıştır. Suriye, Irak ve İran'dan kaynaklanabilecek füze saldırısı tehdidine karşı Türkiye, 1990'lardan bu yana hava savunma sistemi alma girişimlerinde bulunmuştur. Bu minvalde Savunma Bakanlığı, 2000'li yıllar itibarıyla çeşitli ihaleler açmış ancak bunlar sonuçsuz kalmıştır. Suriye'de yaşanan gelişmeler ve iç savaşın Türkiye'nin sınır ve bölgesel güvenliğini tehdit etmesiyle birlikte, bu ihtiyaç yeniden gündeme gelmiştir. Bu acil ihtiyacın gündeme gelmesiyle birlikte Türkiye, NATO'ya başvuru yapmış ve bu başvuru sonucunda Hollanda, Almanya ve ABD kendi envanterlerindeki savunma sistemlerini (Patriot) Türkiye'ye yerleştirmiştir (BBC, 2019).

NATO desteğinin yanı sıra, kendisine ait hava savunma sistemi arayışında olan Türkiye bu anlamdaki girişimlerini de hızlandırmış ve uzun süren girişimler neticesinde 2010'da Çin, Rusya, ABD ve Fransız-İtalyan teklifleri değerlendirmeye alınmıştır. Netice olarak, 2013'te Çinli CPMIEC firması ile sözleşme görüşmelerine başlanmasına karar verilmiştir. Bu kararın ardından NATO'nun yoğun diplomatik baskısına maruz kalan Türkiye, 2015 yazında tıkanan görüşmeler ve ardından teknoloji transferi ile ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle projeyi iptal etmek durumunda kalmıştır. Bu projenin rafa kalkması sonucunda Türkiye, Ekim 2016'da Rusya ile S-400 alımına yönelik görüşmeye başlamıştır (Mevlütoglu & Korkmaz, 2017).

NATO üyesi olan Türkiye'nin Rusya ile S-400 konusunda iş birliğine gitmesi ABD tarafından büyük tepkiyle karşılanmış ve Türkiye'nin S-400 alımı sonucunda yaptırım uygulayacaklarını her seferinde dile getirmişlerdir. Özellikle, Türkiye'nin S-400'leri alması durumunda ABD, Ankara'yı F-35 savaş uçaklarının ortak üretimi ve satışı programından çıkarmayı planladıklarını açıklamıştır. Aynı zamanda Türkiye'ye CAATSA (Amerika'nın Hasımlarına Yaptırımlar Yoluyla Karşı Koyma Yasası) kapsamında çeşitli yaptırımlar uygulayacaklarını, bu adım ile Türkiye'nin ABD ve NATO ile ilişkilerinin aksayacağını dile getirmişlerdir (VOA, 2019). Ayrıca, Haziran 2019'da basına yansıyan Pentagon kaynaklı haberlere göre, ABD yönetiminin Türkiye'ye Rusya ile olan S-400 anlaşmasını iptal etmesi için 31 Temmuz'a kadar mühlet verdiği

konusu gündeme gelmiştir (Sputnik News, 2019). 10 Temmuz 2019'da, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Morgan Ortagus, Türkiye'nin S-400'leri alması durumunda sonuçların olumsuz olacağı ve bu olumsuz sonuçların F-35 programını da kapsadığı şeklinde bir açıklamada bulunmuş ve S-400'lerin var olduğu bir bölgede F-35'lerin uçmasının mümkün olmadığına altı tekrar çizilmiştir (Deutsche Welle, 2019).

2020 yılında ABD Kongresi'nde hazırlanan Askeri Bütçe Yasa Tasarısı'na Türkiye'ye CAATSA yaptırımları uygulamanın Beyaz Saray'a zorunlu hale getirilmesi Kongre'nin Türkiye'ye karşı olan tasarılarının en güçlüsü konumuna geldi. 740 milyar dolarlık bütçenin oylamaya sunulacakken böyle bir detay içermesi iç politika bakımından dikkatleri cezbetmese de bu yaptırımların uygulanmasını isteyen senatör ve temsilciler meclisi üyelerinin bir zafer kazanma düşüncesiyle oylarını partilerinden bağımsız olarak pozitif hale getirmiştir.

6.2 FETÖ

ABD ile Türkiye arasındaki tansiyonu yükselten konulardan biri de Gülen'in iadesi hususudur. 17-25 Aralık 2013 krizinin ardından Gülen ve tarikatı Türkiye için önemli bir tehdit olarak algılanmış, 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişiminin ardından ise toplumun büyük kesimi Fetullah Gülen'in ABD'den Türkiye'ye iadesini istemiştir. Türkiye için varoluşsal bir tehlike olarak görülen Gülen'in ABD'de ikamet ediyor olması, ABD'ye yönelik olumsuz bir kamuoyu oluşturmaktadır (Kanat, 2017). Türk yargı makamları Gülen'in Türkiye'ye iadesi hususunda gerekli belgeleri ve talepleri iletmış ancak Gülen'in iadesiyle ilgili olumlu bir gelişme henüz yaşanmamıştır. Türkiye bu anlamda çabalarını sürdürmektedir. Son olarak, Haziran 2019'da Adalet Bakanı Abdülhamit Gül ve mevkidaşı William Barr bir araya gelerek Gülen'in iadesi meselesini görüşmüşlerdir (Anadolu Ajansı, 2019). Ancak henüz ABD tarafından somut bir adım atılmaması ikili ilişkiler için pürüzlü noktalardan biridir.

Trump yönetimi gelirken iki ülke arasındaki en önemli sorunların başında gelen bu konu Trump yönetiminin son dönemine girilirken herhangi bir çözüme kavuşturulmamış ve hatta somut adımlar atılmamıştır. Başka bir deyişle diğer sorunların gölgesinde kalmış ve Türkiye'nin beklentilerini karşılayacak olan adımlara siyasal anlamda geçiş yapılamamıştır.

6.3 PYD-YPG Yardımları Sorunu

Türkiye ile ABD arasında gerginliğe sebep olan bir başka konu ise PYD-YPG'ye ABD tarafından sağlanan silah desteği mevzusudur.

"Askeri Güç Kullanma Yetkisi (Authorization for Use of Military Force)" adlı ABD Kongre kararı, 2001'den bu yana ABD'nin gerçekleştirdiği pek çok askeri operasyonun temelini oluşturmuştur (Public Law 107-40- 107th Congress, 2001). 11 Eylül'ün ardından ABD'ye yönelik saldırılara karşı kabul edilen bu düzenleme ile ABD sınırları dışında ülkeye düzenlenecek terör saldırılarının önlenmesi hedeflenmiş ve Amerikan silahlı kuvvetleri askeri güç kullanmaya yetkili kılınmıştır. Bu düzenleme, 11 Eylül saldırılarını planlayan organizasyonları, örgütleri veya devletleri kapsamaktaydı. Ancak bu düzenleme Obama döneminde yeniden yorumlanarak "El-Kaide ve bağlantılı gruplar" şeklinde kabul edilmiştir. Bu değişiklikte birlikte terör örgütü DEAŞ'a müdahale de düzenlemeye dahil edilmiştir. Bu düzenleme ile birlikte ise, ABD'nin Suriye'de bulunma sebebi olarak DEAŞ'ın bölgedeki varlığının gösterilmesine hukuki bir zemin hazırlanmıştır. 2015'te YPG ve PYD ile anlaşılan Obamayönetimi, DEAŞ'karşı ortak mücadele planlarından birçok sefer bahsetmiştir. ABD, bu aktörleri "koalisyon ortağı" olarak nitelemektedir ancak bu kavram hukuki anlamda soru işaretleri taşımaktadır. Öncelikle, ABD bu düzenlemeyi oldukça geniş kapsamlı tutmuş ve bir koalisyon ortağı seçip onu destekleme yönünde adım atmıştır. Bunun yanında ABD, açıkça terör örgütü olarak nitelendirdiği PKK ile belirlediği ortaklıklar içerisinde irtibat kurmuştur. Bu irtibatla da sınırlı kalmayıp PKK'nın Suriye uzantısı YPG ve PYD'nin de bu ortaklığa dahil olmasını sağlamıştır. Ayrıca, "ABD Milli Savunma Yetkisi Kanunu (National Defense Authorization Act)" kapsamında hazırlanan bütçe ile 2015'ten beri ABD tarafından Suriye'de bulunan muhaliflere askeri destek sağlanması öngörülmüştür (Yücel, 2018). ABD

tarafından PYD/YPG'ye yapılan silah ve mühimmat desteği, Türkiye'ye ABD ile olan müttefiklik ilişkilerini sorgulatan ve ilişkileri gerginleştiren bir durum olarak belirmiştir. ABD'nin Suriye'de bulunma sebebi olarak gösterilen DEAŞ ile mücadele hedefi zamanla esas hedef olmaktan uzaklaşmış ve amaç daha çok koalisyon ortaklığını korumaya yönelik bir hal almıştır.

ABD'nin Suriye Özel Temsilcisi olarak Türkiye Eski Büyükelçisi James Jeffrey'i görevlendirmesi soruna ne kadar ciddi yaklaşıldığının bir göstergesidir. James Jeffrey gerek bölgede olan tecrübesi gerekse aktörlerle olan diyalogları sayesinde Pompeo'dan daha önemli bir rol üstlenmiştir.

2020 yılında James Jeffrey'in görevinin sona ermesi konunun öneminin azaldığına bir işaret değildir. Zira bu çalışmadan çıkardığımız veriler arasında sonraki adımları görmenin önemi büyüktür. Bu nedenle Jeffrey'in boşluğunu dolduracak kişinin aynı özen ile konuya vakıf olup olmaması ve aktörlere karşı duruşu geleceğin parametrelerini oluşturacaktır.

6.4 Beklentiler ve Yaptırımlar

Türkiye ile Rusya'nın S-400 konusundaki ortaklığına kesin bir dille karşı çıkan ABD'nin "Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası (CAATSA)" kapsamında Türkiye'ye yaptırım uygulama ihtimali gündeme gelmiştir. 2017'de ABD Kongresi tarafından onaylanan bu yasayla birlikte Rusya ile savunma alanında iş birliği yapan kurumlara ve kişilere yaptırım uygulanması kararı alınmıştır. Türkiye'nin Rusya'dan S-400 satın almasının da bu kapsama girdiği belirtilmektedir. Bu yasa kapsamında 12 yaptırım kaleminden en az 5'inin uygulanması gerektiği belirtilirken aynı zamanda yasa ABD başkanına söz konusu yaptırımları 180 gün içerisinde erteleme veya tamamen muafiyet uygulama yetkisini de vermektedir. Bu hususta ABD Başkanı Donald Trump'ın 29 Haziran 2019'da gerçekleşen G-20 zirvesinde (Anadolu Ajansı, 2019) gerçekleştirdiği konuşmasında Türkiye ile yaşanan S-400 krizinden Obama'yı sorumlu tutmuş ve o dönem Patriot füzesi satın almak isteyen Türkiye'ye Obama yönetiminin olumlu yanıt vermemesinin Türkiye'yi Rusya seçeneğine ittiğini belirtmiştir (BBC, 2019).

ABD tarafından Türkiye'ye yönelik atılması muhtemel adımlardan biri de F-35 konusu olarak belirmektedir. Türkiye'nin Rusya ile S-400 ortaklığını gündeme getirdiği ilk günden beri ABD, NATO üyesi bir ülke olan Türkiye'de S-400 sisteminin varlığını kabul etmeyeceklerini, bu durumun müttefikliklerine büyük zarar vereceğini ve S-400 ile F-35 sisteminin aynı bölgede konuşlanmasının mümkün olmadığını belirtmektedirler. Son olarak, 6 Haziran'da ABD eski Savunma Bakan Vekili Patrick Shanahan'ın Ankara'ya gönderdiği mektup, Türkiye'ye S-400'lerin yerleştirilmesi halinde Türkiye'nin F-35 projesinden dışlanacağını yeniden vurgulamış, bu uygulama neticesinde de ABD ile Türkiye arasındaki 100 milyar dolarlık ticaret hedefinin de olumsuz etkileneceğini vurgulamıştır (Euronews, 2019).

Nitekim projenin üretici ortaklarından olmasına karşın Türkiye F-35 projesinden çıkarılmış ve almak üzere olduğu uçakların teslimi iptal edilmiştir. Bu durumun gerekçesi olarak ABD'nin F-35 ile S-400 füze savunma sistemine aynı anda sahip olunmasının projenin güvenliğini tehlikeye atması ve gizli kalması gereken teknolojik ve istihbarat bilgilerinin sistem entegrasyonu sayesinde Rusya'nın eline geçmesi endişesi olarak belirtilmiştir.

7. İÇ VE DIŞ POLİTİKANIN İÇ İÇE GEÇMESİ

"Dış politika" kavramı üzerinde ciddi bir biçimde düşünölmeye başlanması ancak I. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. Daha öncesinde hükümdarların veya birkaç yetkili kişinin tekelinde olan dış politika konusu, bir "tabu" niteliğinde olmuştur. İngiltere gibi Parlamento geleneği olan ölkelerde bile dış politika, üzerinde en az tartışılan alan durumunda kalmıştır. "İmparatorluğun yüce çıkarları" öyle olduğu için, dış politika üzerinde tartışmaya pek girilmeye gerek duyulmamıştır. Yine, İngiltere'de göröldüğü gibi, siyasi partiler başka konularda görüş ayrılığı içinde olabildikleri halde, dış politika üzerinde genellikle ayrılık noktası olmaz ve benzer politikalar uygulanmıştır (Soysal, 1964).

Amerika Birleşik Devletleri'nde alınan dış politika kararlarının doğrudan ya da dolaylı olarak iç politikaya etki etmesi ise, 20. yüzyıl itibarıyla doğal bir seyir halinde olmuştur. Global bir ekonominin merkezinde olan ABD, gerek kurduğu ilişkiler ve attığı adımlar gerek denetim sistemi gerekse ekonomik geri dönüşler ile iç siyasette etkisini göstermiştir.

7.1 İç Politika Endeksli Üretilen Dış Politikalar

Öncelikle, zaman olarak fazla geriye gitmeden örnek bulacak olursak 20. yüzyılın ikinci yarısında bir ittifakın sonu olarak doğan Soğuk Savaş döneminden bahsetmek gerekmektedir. O dönemde Amerika'da başlayan Mc Chartyci anlayış iç politikada bir komünist avı başlatmış ve ABD'den Sovyet Rusya'ya bilgi aktarması muhtemel olan herkesin peşine düşülmüştür. Stalin döneminde ortaya çıkan bu düşünce iç içe geçmiş olan iç ve dış politikanın en belirgin örneğidir.

Öte yandan Vietnam Savaşı sürecinde yaşanan sert iç politika muhalefeti dış politikaya fazla tesir etmemiş ve Amerikan tarihinde önemli olaylar arasındaki yerini almıştır (Onulduran, 2015).

Trump yönetimi ile birlikte elde edilen ekonomik başarının kamuoyu anketlerine istenilen düzeyde yansımaması durumu, özellikle Rusya soruşturması sırasında Beyaz Saray'ın canını sıkıran nedenler arasında olmuştur. Sorun yaşadığı konularda mukavemet göstermek adına Rusya ile yaptırım konusunda oldukça sert söylemlerde bulunan Trump, adeta selefi Obama'nın Rusya politikalarını aratmamıştır. Özellikle diğer ülkelerde tutuklu bulunan ABD vatandaşlarının serbest bırakılması ya da ABD'ye iade edilmesi konusunda çok sert politik aksiyonlar alan Trump yönetimi, bunu tamamen tutuklu kişinin temsil ettiği toplumsal grubun oylarını garanti altına almak adına gerçekleştirmiştir. Çin ile ABD'nin içinde bulunduğu ve yeni nesil "Soğuk Savaş" olarak adlandırılan durumun ise sonuçtan uzak bir seyir halinde inişler ve çıkışlara sahip olması ABD'li şirketlerin konuyla alakalı endişelerini sık sık Beyaz Saray'a iletmelerinden kaynaklanmıştır. Trump, ikinci başkanlık dönemini garanti altına alana dek bu ilişkileri "dengesizlik içinde bir dengede" götürme durumu devam edecek gibi gözükmemektedir.

7.2 Sorunların Kamuoyuna Sirayeti

Donald Trump, ekonomik anlamda sağladığı başarıyı genele yaymakta sorunlar yaşamış ve kendi tabiri ile "güvenilmez" bulduğu anket firmalarının rakamlarına göre son yılların en düşük puanlı yönetimine sahip olmuştur. İşsizlik rakamları ve ekonominin gidişatı ile kamuoyunun takdirini toplaması kongreyle ya da azınlık grupları ile olan ilişkilerinde kendisine yaramamış ve sahip olmadığı seçmene ulaşmasını engellemiştir.

Dış politikanın iç politikaya endeksli üretildiği ve bazı noktalarda Başkan'ın açıklamalarının devletin diğer organlarıyla örtüşmediği bir ortamda ikili ilişkileri stabil bir frekanstan uzaklaştırmıştır.

Yapılan anketlerde görülmüştür ki, bu anlaşmazlık ortamı ve Kongre ile Beyaz Saray arasındaki uyumsuz politika süreci kamuoyunda tüm tarafların haksız sayılmasıyla sonuçlanmıştır (Referans ataması yapılmıştır.). 2020 yılında geline nokta ABD mevcut başkanı Trump'a güven oyu -7.8 iken yasama ile görevli ABD Kongresi halk nezdinde -52 güvenoyu ortalamasına kadar inmiştir.

Kamuoyunda yankı bulan bir başka önemli nokta ise Şahinler ile bezenmiş Beyaz Saray yönetiminin uyguladığı sert İran politikası olmuştur. Obama döneminde büyük çabalar ile imzalanan P5+1 Nükleer Anlaşması'ndan ABD'nin ayrılmasıyla bir anda eskiye dönen İran ilişkileri, petrol ambargosu ile doruğa ulaşmış ve ABD'nin Körfez'deki müttefikleri ile İran'ı burun buruna getirmiştir. Yapılan anketlere göre ise bu gelişmelerin halka yansımaları ABD'nin birkaç yıl içerisinde İran ile savaşa gireceği yönünde olmuştur (Referans ataması yapılmıştır.). Anket sonuçlarının belirleyici bir kaynak olmadığı 2016 Seçimlerinde tescil edilmiş olsa da 2020 yarışı için imajını bir parça da olsa olumlu yönde tazelediği yadsınamaz bir gerçektir.

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İttifak ilişkisinin temelinde yatan güven duygusunun sarsılması hem ilişkilerin inşa edildiği yıllara nazaran değişen uluslararası ilişkiler parametrelerinin hem de iki ülke beklentilerinin ve bunları karşılamak adına gösterdikleri tereddütle doğrudan bağlantılıdır. Türkiye ve ABD'nin dış politikada birbirlerine karşı gösterdikleri duruş ve karşı hamlelerin iç politika konularında birer malzeme haline gelmiş olması atılan bazı adımların geri alınamaz ölçüde kritik sonuçlarıyla çevrelenmiştir. ABD Başkanı Donald Trump ile tamamen farklı olmasa da belli noktalarda keskin dönüşlere sahip olan ABD dış politika unsurları Türkiye'nin de ittifak anlayışını yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. Trump'ın Obama ve Bush dönemlerinden miras olarak devraldığı problemlerin geçici çözüm şekilleri ve sembolik uygulamaları ile yalnızca çerçevesi değişmiştir. Nitekim Türkiye ile ABD arasında mevcut olan sorunların her birinin kökü Trump öncesi dönemlere dayanmaktadır. Ancak çözümü noktasında beklentilerinin karşılanmaması hadisesi önceki başkanlarla benzer seyretmektedir.

Bu noktada temsilciler meclisinde demokratların üstünlüğü ele aldığı kongrenin takip ettiği dış politika gündeminin Trump hükümeti ile karşı karşıya geldiği noktalardan bir tanesi de Türkiye ilişkileridir. ABD'nin kongreden 2017'de çıkarmış olduğu CAATSA Yasası Türkiye-Rusya arasındaki S-400 anlaşması imzalandığından beri özellikle demokrat yasa yapıcılarının ve müşterek noktalarda cumhuriyetçilerin Beyaz Saray'a karşı kullandığı bir koz halinde beklemektedir. Bu yaptırımların Türkiye ile ilgili hemen her yasa tasarısında yerini koruyor olması diğer tüm sorunlardan önce S-400 ve dolayısı ile F-35 sorununun çözümünü elzem kılmaktadır. Öyle ki 2020 yılında dahi yeni yönetimi beklemeksizin ABD Kongre tarafından hazırlanan Askeri Bütçe Yasa Tasarısı'na dahil edilmiştir. Trump yönetiminin Türkiye'ye karşı uygulanması muhtemel yaptırımlar için Obama yönetimini suçlayan düşünce ve açıklamaları başkanlığının son yılına kadar yasa tasarılarının karara bağlanmasını geciktirmiştir.

Geçmiş yıllarda yaşanan sorunların vehameti ne ölçüde olursa olsun Kongre'de Türkiye'nin müttefik değerinin bilincinde ılımlı bir kanadın bulunması havanın yumuşamasına fayda sağlamıştır. Burada senato ve temsilciler meclisi üyelerinin bakış açılarının değişmesinde etken olan çevresel ve merkezi noktalar bulunmaktadır. ABD'de de faaliyetlerini durdurmadan sürdüren Türkiye karşıtı lobiler buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak değindiğimiz üzere bu lobilerin çalışması son bir kaç yılı değil özellikle 1974 Kıbrıs Çıkarması'ndan sonra hareketlilik kazanarak 40 yılı aşkın bir süreyle devam etmiştir. Bu lobi faaliyetleri Türkiye'nin bölgede Sovyet tehdidine karşı arz ettiği önem ve Orta Doğu'ya yakınlığı dolayısıyla sahip olduğu stratejik konum aşılması güç problemlerde dahi görmezden gelme durumu yaratabilmiştir.

Soğuk Savaş döneminde müttefik ilişkisinin temelinde yer alan motivasyon unsurunun SSCB ve NATO dolayısı ile askeri ittifak olması ortak çıkar ve ortak düşman konusunda iki ülkeyi mutabık tutmuştur. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte NATO da ifade ettiği anlam açısından bir boşluğa düşmüştür. Birincil amacı olan SSCB'nin güçlenmesini kaybetmesi ve ikincil amacı olan Varşova Paktı'nın gerçekliğini yitirmesiyle ABD bu boşluktan çıkış noktasını NATO'nun genişleme politikasında aramıştır ancak ittifakın altının doldurulması somut politikaların gerisinde kalmıştır. Ticari ve diplomatik konularda Rusya ile NATO yahut Avrupa ülkeleri tarafınca tesis edilen münasebetler çoğu zaman ABD'nin dahi finansal ve politik açıdan kurumun sorumlulukların sorgulamasına neden olmuştur. Trump sonrası geliştirilen ve tabanda ciddi şekilde destek bulan ABD'yi birinci öncelik haline getiren politik söylemler de bu uluslararası kurumların geleceği ile ilgili yeni tartışma sahnelerinin hazırlığını oluşturmuştur. Ülkenin ekonomik durumu açısından seçmenin ve halkın büyük çoğunluğunun takdirini toplayan Başkan Trump dış politika ajandasını da bu minvalde oluşturarak süreç içerisinde ABD'ye askeri ve mali açıdan yük olan operasyonel harcamaların kısılması yahut düzenlenmesi yönünde adımlar atmıştır. NATO üyesi diğer devletlerin finans anlamında yükselttikleri katılım harcamaları Trump yönetimi için iç politikada bir malzeme haline gelmiş ve kullanılmıştır.

Özellikle Suriye noktasında Türkiye'nin ulusal güvenlik endişeleri ile çakışan politikalar izleyen ABD dış politikasının ikili ilişkilere kalıcı hasarlar vermemesi için müttefiklik ilişkilerinin yeni bir çerçevede yeniden inşa edilip karşılıklı beklentilerin yeterli ölçüde karşılanmasının zemini

oluşturulmalıdır. Böylece karşılıklı kamuoyu algılarının bu yeni gelişebilecek anlayış ve ilişkiler doğrultusunda şekillenmesi ve lider yahut lider adaylarının müttefiklerinin endişelerini daha özenle dikkate alması muhtemel hale gelebilecektir. ABD'nin 2021 yılında oluşacak yeni yönetiminin olaylara yaklaşımı eski açıklamaları ile bağdaştırılamayacak olup güncel uluslararası konjonktürün var olan parametrelerince düzenlenecek olması beklenmelidir. Bu minvalde başkanlık ya da bakanlık koltuğuna oturanların geçmiş adım ve siyasetlerinden ziyade gelecek olaylara karşı takınacakları tutum ve tavır belirleyici unsur olarak göz önüne alınmalıdır. Zira burada geliştirilecek olan bakış açısı bireysel değil iki müttefik devlet gözünden olacaktır.

Son olarak Türkiye ile ABD arasındaki ilişkiler yalnız bir başkanlık dönemine ya da bir soruna bağlı olarak tesis edilmemiştir. İki devletin endişeleri karşılıklı olarak ele alındığında çözülmesi kuvvetle muhtemel olacak ve ivmesini kaybetmiş olan mukavemet de yeni ortak çıkarların yahut ortak düşmanların tekrar ortaya çıkması ile istenilen seviyede olacaktır.

9. BİBLİYOGRAFYA

- (n.d.). Business Insider. Retrieved from <https://www.businessinsider.com/trump-first-100-days-how-compare-obama-bush-clinton-2017-4#a-nearly-full-cabinet-3>
- Akgün, B. (2012). *2012 Yılında Dünyayı Ne Bekliyor?* İstanbul: Stratejik Düşünce.
- Anadolu Ajansı. (2019). *"Bakan Gül ABD'de FETÖ Elebaşının İade Sürecini Görüştü"*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bakan-gul-abdde-feto-elebasinin-iade-surecini-gorustu/1501727> adresinden alındı
- Arı, T. (2004). Türkiye Irak ve ABD: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Basra Körfezinde Yeni Parametreler. İ. Bal içinde, *21.Yüzyılda Türk Dış Politikası* (s. 715-716). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Armaoğlu, F. (2004). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914- 1995)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ataöv, T. (2009). *Amerikan Başkanları*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Athanassopoulou, E. (1999). *Turkey, Anglo-American Security Interest 1945–1952, The First Enlargement of NATO*. London: Frank Cass Publishers.
- Aydın, M. (2006). Amerikan Protestan Misyonerlerinin Ermeniler Arasındaki Faaliyetleri ve Bunun Osmanlı-Amerikan İlişkilerine Etkisi. *XV. Türk Tarih Kongresi*, 100.
- Bakanlığı, T. D. (2020, January 10). *KIBRIS MESELESİNİN TARİHÇESİ, BM MÜZAKERELERİNİN BAŞLANGICI*. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa adresinden alındı
- Bal, İ. (2004). *Bölgesel Güvenlik ve Türkiye'nin Stratejik Önemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BBC. (2019). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47809807> adresinden alındı
- BBC. (2019, Temmuz). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48962146> adresinden alındı
- Bostanoğlu, B. (2004). Amerika'da Tarihi Kim Yazacak? *Panorama*, 8-9.
- Bull, H. (1979). The State's Positive Role in World Affairs. *Daedalus*, 111-123.
- Çopur, H. (2019, Ocak 21). *Trump'ın 2 yılına kabine değişiklikleri damga vurdu*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trumpin-2-yilina-kabine-degisiklikleri-damga-vurdu/1370224> adresinden alındı

- Dedeoğlu, B. (2008). *Değişen Dünyada Yeni Dengeler*. İstanbul: İlgi kültür Sanat Yayıncılık.
- Deutsche Welle. (2019). *ABD Dışişleri Bakanlığı: "Türkiye S-400'leri Alırsa Sonuçları Olumsuz Olur"*. Deutsche Welle: <https://www.dw.com/tr/abd-d%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Fleri-bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-t%C3%BCrkiye-s-400leri-al%C4%B1rsa-sonu%C3%A7lar%C4%B1-olumsuz-olur/a-49532563-0> adresinden alındı
- Erhan, Ç. (2004). Türkiye-ABD İlişkilerinin Mantıksal Çerçevesi. İ. Bal içinde, *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası* (s. 141-147). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ertan, B., & Ertan, K. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 1(2), 7-39.
- Euronews. (2019). <https://tr.euronews.com/2019/06/18/abdnin-yaptirim-icerikli-mektubuna-savunma-bakan-hulusi-akar-dan-yanit-f-35-s-400-rusya> adresinden alındı
- Gönlübol, M., & Ülman, H. (1989). İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası (1945–1965). M. Gönlübol, & C. Sar içinde, *Olaylarla Türk Dış Politikası* (s. 192–193). Ankara: Alkım Kitabevi.
- Güler, Y. (2005). Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 232.
- Gündüz, R., & Jovanovski, K. (2019, Ağustos 20). *Suriyeli mültecilere yönelik bakış olumsuz yönde değişiyor: Peki, Suriyeliler ne düşünüyor ?* Euronews: <https://tr.euronews.com/2019/08/20/suriyeli-multecilere-yonelik-bakis-olumsuz-yonde-siginmaci-gunah-istanbul-turkiye-gocmen> adresinden alındı
- Harris, G. (1972). *Troubled Alliance, Turkish-American Problems in Historical Perspective 1945–1971*. Washington: American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Kanat, K. B. (2017). *Türkiye-ABD İlişkileri ve Yeni ABD Yönetimi*. SETAV: <https://setav.org/assets/uploads/2017/01/Analiz1871.pdf> adresinden alındı
- Laçiner, S. (2004). *Irak Küresel Meydan Savaşı ve Türkiye*. Ankara: Roma Yayınları.
- Mahler, J., & Johnson, D. (2016, July 20). *"Mike Pence's Journey: Catholic Democrat to Evangelical Republican"*. Retrieved July 23, 2019, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2016/07/21/us/politics/mike-pence-religion.html>
- McCormick, J. M. (2018). *The Domestic Sources of American Foreign Policy: Insights and Evidence*. New York: Rowman & Littlefield.
- Mevlütöğlu & Korkmaz. (2017). *Türkiye'nin Hava Savunma Şemsiyesi ve S-400*. ORSAM: https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/Analiz_No_213_t.pdf adresinden alındı
- Morse, E. (1976). *Modernization and Transformation of International Relations*. New York: Free Press.
- O'Connor, K., Sabato, L. J., & Yanus, A. B. (2016). *American Government Roots and Reform* (Twelfth ed.). New York: Pearson.
- O'Connor, K., Sabato, L. J., & Yanus, A. B. (2016). *American Government Roots and Reform* (Twelfth ed.). New York: Pearson.
- Olson, R. (2005). *Türkiye- İran İlişkileri: 1979- 2004 Devrim, İdeoloji, Savaş, Darbeler ve Jeopolitik*. Ankara: Babil Yayıncılık.
- Onulduran, E. (2015). İç Politika Dış Politika İlişkisi. *BİLGESAM*, 1.
- Özdemir, Ö. (2019, Haziran 10). *"İstanbul Seçimi: 23 Haziran'da Kazanan Ne Kadar Büyük Bir Ekonomiden Sorumlu Olacak?"*. Temmuz 23, 2019 tarihinde BBC News: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48434512> adresinden alındı

- (2001). *Public Law 107-40- 107th Congress*. US Congress.
- Real Clear Politics. (2019). *President Trump Job Approval - Economy*. Washington D.C.: Real Clear Politics.
https://www.realclearpolitics.com/epolls/other/president_trump_job_approval_economy-6182.html#polls adresinden alındı
- Sander, O. (1979). *Türk- Amerikan İlişkileri 1947-1964*. Ankara: AÜSBF Yayınları.
- Sarınay, Y. (1988). *Türkiye'nin Batı İttifakına Yönelişi ve NATO'ya Girişi (1939- 1952)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Soysal, M. (1964). Dış Politika ve Parlamento, Dış Politika Alanındaki Yasama- Yürütme İlişkileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *A.Ü. SBF Yayınları*, 44.
- Sputnik News. (2019). *"Moskova'da düzenlenen Zafer Günü askeri geçit töreni genel provasına katılan S-400 Triumf hava savunma sistemleri. ABD'den Türkiye'ye 'S-400 anlaşmasını iptal etmesi için' 2 ay süre"*. Sputnik News:
<https://tr.sputniknews.com/abd/201906071039272352-abdden-turkiyeye-s-400-anlasmagini-iptal-etmesi-icin-2-ay-sure/> adresinden alındı
- Tayyar Arı. (2009). Türk Dış Politikasının Ana Ekseninde Bir Değişiklik Yoktur. O. B. H. Özdağ içinde, *Mülakatlarla Türk Dış Politikası* (s. 93-94). Ankara: USAK Yayınları.
- (2017). *The American Presidency Project*. Santa Barbara: The American Presidency Project.
<https://www.presidency.ucsb.edu/statistics/data/presidential-job-approval> adresinden alındı
- Türkmen, F. (2012). *Kırılğan İttifaktan Model Ortaklığa Türkiye ABD İlişkileri*. İstanbul: Timaş.
- USEmbassy. (2016). *"ABD'ye Bakış: Seçimler"*. Temmuz 23, 2019 tarihinde USEmbassy:
https://tr.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/91/2016/10/secimler_kitapcik_2016.pdf adresinden alındı
- Uzgel, İ. (2002). ABD ve NATO'yla İlişkiler. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II: 1980-2001* (s. 251-253). İstanbul: İletişim Yayınları.
- VOA. (2019). VOA. <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyeyi-s400-alimindan-sonra-neler-bekliyor/4996208.html> adresinden alındı
- Yavuz, A. (1976). *Türkiye Cumhuriyeti'nin Akdettiği Milletlerarası Antlaşmalar (20 Nisan 1920- 1 Temmuz 1976)*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.
- Yılmaz, T. (2002). Ortadoğu'da Güvenlik Sorunları Türkiye. R. Yıncı, & H. Taşdemir içinde, *Uluslar Arası Güvenlik Sorunları ve Türkiye* (s. 121-122). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, H. (2018). SETA. https://setav.org/assets/uploads/2018/02/186.HUKUKI%CC%87-AC%CC%A7IDAN-ABD%E2%80%99NI%CC%87N-PKK_YPG%E2%80%99YE-SI%CC%87LAH-YARDIMI-SON.pdf adresinden alındı

Research Article

Türkiye-ABD İlişkilerinde Dönüşen Parametreler

Transforming Parameters In Turkish-American Relations

Burak KÜNTAY

Doç. Dr. Bahçeşehir Üniversitesi,

burak.kuntay@bau.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-1502-0111>

Extensive Summary

It is known that Turkish-American relations have not settled on a flat ground in history. However, despite the ups and downs, the extensive and strong ties between the two states prevented these ups and downs in the relations between the two countries from being adversely affected. In this study, it will be discussed whether this preventive structure originates from the presidents or the system, and the changing parameters of the relations between the two countries will be discussed. The need for such a study has arisen due to the inability of existing works on Turkish-American relations to be more relevant to the past and to include current issues. The purpose of this study is to give a comprehensive perspective in terms of understanding the relations between the two countries and to evaluate the dynamics from the perspective of both countries. The possibilities will be taken into consideration by comparing the current data with the previous period on whether the foundations that ensure the preservation of the alliance values between the two countries can be recreated. This study tries to explain that the foreign policy decisions made in the USA are directly related not only to the international level but also to the domestic policy. This natural and indirect relations between Turkey and the United States underlined readings made without the connections with the US internal dynamics is not sufficient.

In the study, the sources of both countries were taken into account and the news of newspapers was taken into account from time to time for up-to-date data. In order to understand the point of view developed by both countries The findings showed that differences in understanding affect the dimensions of the problems from the point of view of both sides. In this context, the problems are based on distance from the solution., an event-based comparison method was used and evaluated from two different perspectives. For this reason, when transferring data to the study, it was necessary to confirm it from more than one source instead of a single source.

With the end of the Cold War, the bipolar order also ended, and as a result of the liberalization and democratization movements, the international system brought new formations. The dissolution of the Soviet Union led to the headless state of the Union and regional chaos, and the search for new power and authority was born. In such a political process, it is seen as an inevitable result that America, which is economically and militarily strong, will take on this quality. Especially in the chaos and chaos created in the Middle East by the authority gap after the collapse of the Soviet Union, Turkey harbored great concerns about border security and tried to maintain good relations with both the United States and the countries of the region to overcome the chaos in the region. Relations, which entered a tense period with the September 11 attacks, also entered a relatively cooling process after the 2003 Iraq War.

With the coming to power of Donald Trump, Turkey has begun to conflict on many issues with the American administration, which is focused on pursuing a policy that puts American interests at the forefront. The rhetoric of "Let's Make America Great Again" and "America First", which came up with Donald Trump, pushes the United States to remain in an isolationist atmosphere, as opposed to a globalized international system. Today, when the importance of security understanding is increasing every day, these discourses have caused countries to reposition themselves, causing Turkey to develop multiple diplomatic languages both in its own region and in the international arena. In particular, Turkey's sitting at the table with Russia and Iran in the Syrian crisis was an important turn for Turkish-American relations to enter the tense process, Turkey's purchase of the S-400, which is determined to ensure its security in the region, marked a hard breaking point in Turkey-US relations for the first time since the Cyprus issue.

Today this point, the Syrian PYD developing in Crisis subsequently / YPG military aid issue, Russia's S-400 uptake, Fetan issue, by the United States applied to Turkey / implementation in many rough spots, such as the planned restrictions on what the course of hosts Turkish-American relations it has been a matter of curiosity that it will go in the direction. In this study, the Turkey-US relations with the change of discourse in American politics, with changes in the international system of exchange, Turkey's regional power as repositioning and security quest that evolved into what aspects of the scope of preparing the ground for new partnerships and to question that is evolving, existing opportunities and threats of the future of bilateral relations will draw a frame within it.

The shaking of the sense of trust underlying the alliance's relationship is directly related to both the parameters of international relations that change compared to the years in which the relations were built, as well as the expectations of the two countries and their hesitation to meet them. The fact that Turkey and the United States' positions and counter-moves against each other in foreign policy have become material for domestic policy issues is surrounded by the irretrievably critical consequences of some of the steps taken. Elements of US foreign policy, which have sharp turns at certain points, although not completely different from US President Donald Trump, have also caused Turkey to reconsider its understanding of the alliance. Trump's legacy from the Obama and Bush eras has changed only his framework, with temporary solutions and symbolic applications. As a matter of fact, the root of each of the problems that exist between Turkey and the United States dates back to the pre-Trump periods. But the failure to meet his expectations at the point of resolution is similar to previous presidents.

In order for US foreign policy, which follows policies that conflict with Turkey's national security concerns, especially in Syria, not to cause permanent damage to bilateral relations, the basis for restoring allied relations in a new framework and adequately meeting mutual expectations should be established. In this way, mutual public perceptions may be shaped in line with these newly developed understandings and relationships, and leaders or leadership candidates may become more likely to take into account the concerns of their allies. The approach of the new US administration to events in 2021 cannot be reconciled with the old statements and it should be expected that the current international conjuncture will be regulated by the existing parameters.

In this context, the attitude and attitude of those who sit in the chair of the presidency or ministry should be taken into account as the determining element, rather than their past steps and policies. Because the point of view that will be developed here will not be individual, but through the eyes of two allied states. Finally, relations between Turkey and the United States have not been established only due to a presidential period or a problem. If the concerns of the two states are dealt with mutually, it is likely to be resolved, and the strength that has lost its momentum will also be at the desired level with the re-emergence of new common interests or common enemies.